OIKEUSMINISTERIÖ

VASTINE

Kriminaalipolitiikka- ja rikosoikeusosasto
Lainsäädäntöneuvos Juho Martikainen

22.4.2026

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle sakon täytäntöönpanosta annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 26/2026 vp)

Vastine lakivaliokunnalle annettuihin lausuntoihin

Oikeusministeriö antaa vastineensa lakivaliokunnalle annettuihin lausuntoihin.

Oikeusministeriön käytettävissä ovat olleet sisäministeriön, valtiovarainministeriön, Oikeusrekisterikeskuksen, Pirkanmaan käräjäoikeuden, Poliisihallituksen, Puolustusvoimien, Rajavartiolaitoksen, Rikosseuraamuslaitoksen, Tuomioistuinviraston, Ulosottolaitoksen, Verohallinnon, apulaisprofessori Tatu Hyttisen, professori Tuula Linnan sekä professori Olli Mäenpään lausunnot ja lisäselvitykset.

Yleisesti oikeusministeriö toteaa, että valtaosassa lausunnoista kannatettiin esitettyjä muutoksia. Lausunnoissa esitetyt huomiot koskivat pääasiassa yksittäisiä säännöksiä. Laajempia muutosehdotuksia esitettiin sakon muuntorangaistuksen määräämismenettelyyn.

Sakon täytäntöönpanosta annettu laki (1. lakiehdotus)

Täytäntöönpanosta vastaavat viranomaiset (3 §)

Eduskunnan oikeusasiamies totesi, ettei Tullin ja Verohallinnon periessä saatavaa sovelleta ehdotetun lain säännöksiä maksuajan myöntämisestä. Hän piti maksuvelvollisten yhdenvertaisuuden kannalta ongelmallisena sitä, jos maksuajan saaminen riippuu siitä, mikä viranomainen huolehtii perinnästä. Laissa olisi syytä viitata kyseisiä viranomaisia koskeviin säännöksiin maksujärjestelyistä.

Oikeusministeriö toteaa, että kuten esityksen perusteluissa on mainittu, Tullin ja Verohallinnon perimät saatavat liittyvät samaan aikaan vireillä olevaan tulli- tai verotusmenettelyyn. Korvaukset täytyy sovittaa yhteen perittävien verojen tai tullien kanssa. Tulli- ja verotusmenettelyssä noudatetaan niitä koskevaa lainsäädäntöä, joka sisältää säännökset maksujärjestelyistä (esim. veronkantolain 41 ja 43 §).

Lainsäädännössä on siten säännökset maksujärjestelyjen myöntämisestä näissäkin yhteensovittamistilanteissa. Koska asioissa on ensi sijassa kyse verotuksesta tai tullauksesta, oikeusministeriö pitää perustelluimpana ratkaisuna sitä, että maksuaikajärjestelyt toteutetaan niitä koskevien säännösten mukaisesti.

Oikeusministeriö ei pidä ehdotettuja säännöksiä tältä osin epäselvinä tai puutteellisina. Näin ollen oikeusministeriö ei myöskään pidä tarpeellisena täsmentää sääntelyä tältä osin.

Maksuajan myöntäminen (14 ja 15 §)

Professori Linnan mielestä säännökset maksamisen määräajan pidentämisestä ja maksuajan myöntämisestä ovat päällekkäisiä ja niissä on turhaa toistoa.

Oikeusministeriö toteaa, että 1. lakiehdotuksen 14 ja 15 §:n sisältö on osin sama. Kuitenkin maksamisen määräajan pidentämisen edellytykset poikkeavat varsinaisesta maksuajan myöntämisestä eikä asiassa esimerkiksi laadita maksusuunnitelmaa. Sääntelyteknisesti asiat on selkeintä säilyttää omissa pykälissään.

Professori Linna kritisoi sitä, ettei uhkasakkolain nojalla tuomitun uhkasakon maksamiseen voi myöntää maksuaikaa. Kyse on jo tuomitusta uhkasakosta, joten maksuajan myöntäminen ei enää vaikuta uhkasakon tehostevaikutukseen.

Oikeusministeriö toteaa, että uhkasakkolain nojalla tuomittu uhkasakko eroaa muista saatavista siten, että se voidaan panna täytäntöön vailla lainvoimaa sakon täytäntöönpanosta annetun lain 4 a §:n nojalla. Tällä säännöksellä on pyritty edistämään uhkasakolla tehostettavan velvoitteen noudattamista. Näin ollen ei ole perusteltua, että myöskään maksuaikaa hakemalla voisi heikentää uhkasakon tehostevaikutusta. Oikeusministeriö pitää ehdotettua säännöstä perusteltuna uhkasakon tehostevaikutuksen vuoksi.

Professori Linna piti tarpeettomana sitä, että maksuaikaa myönnettäessä laaditaan maksuvelvolliselle aina maksusuunnitelma.

Oikeusministeriö katsoo, että maksusuunnitelman laatiminen kaikille maksuvelvollisille on perusteltua, koska näin pystytään varmistumaan siitä, että maksuvelvolliset saavat selvän maksuaikataulun ja voivat noudattaa sitä. Lisäksi maksusuunnitelman noudattamatta jättämiseen liittyy riski sen raukeamisesta. Ilman maksusuunnitelmaa maksuaikataulu voisi muodostua epämääräiseksi ja vaikeuttaa täytäntöönpanoa. Oikeusministeriö ei pidä maksusuunnitelman laatimista myöskään lyhyempien maksuaikojen tilanteissa erityisen työllistävänä osana maksuaikapäätöksen tekemistä.

Professori Mäenpää katsoi, että ehdotetut säännökset maksuajan myöntämisestä edellyttävät tapauskohtaista harkintaa. Näin ollen niiden nojalla ei voida tehdä automaattisia päätöksiä kuin hyvin rajallisesti.

Oikeusministeriö pitää professori Mäenpään huomioita aiheellisina ja arvioi, että säännöksiä on perusteltua täsmentää.

Ensinnäkin sekä 1. lakiehdotuksen 14 että 15 §:ssä maksuajan edellytykseksi on ehdotettu todennäköisyyttä siitä, että henkilö maksaa saatavan saamansa määräajan puitteissa. Käytännössä tämä arviointi on tarkoitus tehdä hyvin kaavamaisesti sen perusteella, onko maksuvelvollisella Oikeusrekisterikeskuksen tietojärjestelmässä aiempia merkintöjä siitä, että maksamisen määräaikoja ei ole noudatettu. Jos tällaisia merkintöjä ei ole, asia voisi ohjautua automaattiseen päätöksentekoon myönteisen päätöksen tekemistä varten. Jos taas merkintöjä on, asia siirtyisi ihmiskäsittelyyn.

Oikeusministeriö ehdottaakin, että säännösten muotoilua muutettaisiin tältä osin siten, että maksamisen todennäköisyysarvioinnin sijasta edellytyksenä olisi se, ettei maksuvelvollisen aiempi maksuaikojen noudattamatta jättäminen ole este maksuajan myöntämiselle.

Ehdotuksen mukaan 15 §:ssä varsinaisen maksuajan myöntämisen edellytyksenä ovat maksuvelvollisen henkilökohtaiset olosuhteet ja terveydentila. Käytännössä keskeiset maksuajan myöntämisen perusteet liittyvät henkilön työttömyyteen, sairauksiin ja heikkoon taloudelliseen tilanteeseen. Näiden seikkojen arvioiminen on mahdollista tehdä verrattain kaavamaisesti maksuvelvollisen toimittaman selvityksen perusteella. Jotta sääntely tukisi selvemmin automaattista päätöksentekoa, nämä seikat on perusteltua nostaa lain tasolle. Säännöstä voitaisiin siten tältä osin muuttaa siten, että maksuvelvollisen henkilökohtaisten olosuhteiden sisältöä avattaisiin täsmentämällä kysymyksen olevan siitä, jos maksuvelvollinen ei työttömyytensä, taloudellisen tilanteensa, muiden vastaavien henkilökohtaisten olosuhteidensa tai terveydentilansa vuoksi kykene ilman maksuaikaa maksamaan saatavaa. Näin suoraan laissa säädetyn perusteella olisi hallintolain mukaisesti mahdollista muodostaa kaavamaiset käsittelysäännöt sille, milloin hakemus voi ohjautua automaattiseen päätöksentekoon. Oikeudellista harkintaa sisältävät asiat kuten tilanteet, joissa maksuvelvollinen hakisi maksuaikaa muiden vastaavien henkilökohtaisten olosuhteidensa vuoksi ohjautuisivat ihmiskäsittelyyn.

Yhtä vuotta pidemmät maksuaikahakemukset ohjautuisivat aina ihmiskäsittelyyn.

Oikeusministeriö ehdottaa edellä sanotun johdosta, että säännöksiä muutettaisiin seuraavasti:

14 §

Määräajan antaminen saatavan maksamiseen

Oikeusrekisterikeskus voi maksuvelvollisen hakemuksesta antaa saatavan maksamiseksi enintään kolmen kuukauden määräajan, ~~jos maksuvelvollinen todennäköisesti maksaa saatavan määräajan kuluessa~~ jollei maksuvelvollisen aiempi määräaikojen tai maksuaikojen noudattamatta jättäminen ole este määräajan pidentämiselle.

Määräaikaa ei kuitenkaan saa antaa, jos täytäntöön pantavana on uhkasakkolain nojalla tuomittu uhkasakko. Määräaikaa annettaessa on huolehdittava siitä, ettei saatava raukea tai vanhene.

15 §

Maksuajan myöntäminen

Oikeusrekisterikeskus voi maksuvelvollisen hakemuksesta myöntää saatavalle maksuaikaa enintään vuoden, jos maksuvelvollinen ei työttömyytensä, taloudellisen tilanteensa, muiden vastaavien henkilökohtaisten olosuhteidensa tai terveydentilansa vuoksi kykene ilman maksuaikaa maksamaan saatavaa ja jollei maksuvelvollisen aiempi määräaikojen tai maksuaikojen noudattamatta jättäminen ole este maksuajan myöntämiselle ~~jos maksuvelvollinen todennäköisesti maksaa saatavan maksuajan kuluessa~~. Erittäin painavista syistä maksuaikaa voidaan myöntää pitemmäksikin aikaa.

Maksuaikaa ei kuitenkaan saa myöntää, jos täytäntöön pantavana on uhkasakkolain nojalla tuomittu uhkasakko. Maksuaikaa myönnettäessä on huolehdittava siitä, ettei saatava raukea tai vanhene.

Maksuaikaa myönnettäessä maksuvelvolliselle laaditaan maksusuunnitelma. Maksuvelvollisen on noudatettava maksusuunnitelmaa. Jos maksuvelvollinen ei noudata maksusuunnitelmaa, maksuaika raukeaa.

Maksuaikaa koskevan päätöksen muuttaminen ja peruuttaminen (17 §)

Professori Linna kiinnitti huomiota siihen, ettei säännöksessä maksuaikaa koskevan päätöksen muuttamisesta säädetä maksuvelvollisen kuulemisesta. Kuuleminen olisi hyvän hallinnon periaatteiden mukaista.

Eduskunnan oikeusasiamies katsoi, ettei maksuajan muuttamista ja peruuttamista koskevassa säännöksessä säädetä siitä, että päätös voidaan tehdä maksuvelvollista kuulematta. Tämän tulisi näkyä säännöksestä.

Oikeusministeriö toteaa, että sakon täytäntöönpano on hallintomenettelyä. Siinä noudatetaan hallintolain yleissäännöksiä, kuten lain 34 §:ää asianosaisen kuulemisesta. Näin ollen sakon täytäntöönpanosta annetussa laissa ei ole tarpeen eikä perusteltua säätää hallintolain kanssa päällekkäisiä säännöksiä maksuvelvollisen kuulemisesta. Lakiehdotuksen 1. 17 §:ssä tarkoitettua päätöstä ei ole myöskään tarkoitus tehdä kuulematta maksuvelvollista, joten asiasta ei ole tarpeen säätää.

Oikeusministeriö kiinnittää myös huomiota siihen, että 1. lakiehdotuksen 17 § koskee vain tilanteita, joissa 14 ja 15 §:ssä tarkoitetut edellytykset eivät enää täyty, eli Oikeusrekisterikeskuksen tietoon tulee sellaisia seikkoja, jotka estäisivät maksuajan myöntämisen. Sen sijaan tilanteesta, jossa maksuvelvollinen ei noudata maksusuunnitelmaa, säädetään lain 15 §:n 3 momentissa. Tällöin maksusuunnitelma raukeaa suoraan lain nojalla ja Oikeusrekisterikeskus voi lähettää saatavan ulosottoperintään.

Täytäntöönpanotoimien lepäämään jättäminen (21 §)

Professori Linna katsoi, että enintään 10 euron saatavan tulisi raueta lopullisesti eikä täytäntöönpanotoimien tulisi vain jäädä lepäämään. Lisäksi Linna pitää käsitettä täytäntöönpanotoimien lepäämään jättämisestä epäonnistuneena, parempi käsite olisi perintätoimista luopuminen toistaiseksi, joka kuvaisi paremmin sitä, että toimista luovutaan, mutta sana toistaiseksi viittaisi siihen, että täytäntöönpanotoimet voidaan käynnistää uudelleen.

Eduskunnan oikeusasiamies kiinnitti huomiota siihen, ettei lepäämään jättämisen oikeusvaikutus käy ilmi säännöksistä.

Oikeusministeriö pitää ongelmallisena ehdotusta, että enintään 10 euron saatavat raukeaisivat lopullisesti. Tällainen säännös tarkoittaisi käytännössä sitä, että mitään saatavaa ei olisi välttämätöntä maksaa kokonaisuudessaan, vaan 10 euron suuruinen jäännössaatava raukeaisi aina. Oikeusministeriö pitää perusteltuna, että lähtökohtaisesti pienetkin jäännössaatavat voidaan periä maksuvelvolliselta etenkin, kun kyse on usein rikosoikeudellisen rangaistuksen täytäntöönpanosta. Täytäntöönpanotietojärjestelmän tai Oikeusrekisterikeskuksen toiminnan kannalta ei ole erityisen ongelmallista, että osa saatavista odottaa tietojärjestelmässä laissa säädettyyn raukeamisaikaansa saakka. Olennaista on se, ettei Oikeusrekisterikeskuksen ole välttämätöntä jatkaa konkreettisia täytäntöönpanotoimenpiteitä tällaisten saatavien perimiseksi.

Säännöstä valmisteltaessa on tarkasteltu useita erilaisia vaihtoehtoja käytettäviksi käsitteiksi. Voimassa olevassa säännöksessä käytetään käsitettä täytäntöönpanosta luopuminen, jonka voi tulkita viittaavan siihen, että täytäntöönpano päättyisi lopullisesti. Tästä syystä nykyistä muotoilua ei voida pitää onnistuneena. Valmistelun aikana vaihtoehtoisina käsitteinä on tarkasteltu esimerkiksi keskeyttämistä, jonka katsottiin aiheuttavan sekaantumisvaaran tilanteisiin, joissa tuomioistuin keskeyttää täytäntöönpanon sekä saatavan passivointia, joka taas aiheuttaa sekaantumisvaaran suhteessa ulosottolainsäädäntöön.

Professori Linnan huomiota valitun käsitteen ”lepäämään jättäminen” toimivuudesta voidaan pitää perusteltuna, samoin eduskunnan oikeusasiamiehen huomiota siitä, ettei lepäämään jättämisen oikeusvaikutuksia voida pitää selvinä.

Näistä syistä oikeusministeriö ehdottaa lakivaliokunnan harkittavaksi, että käsite muutetaan professori Linnan ehdottamaan muotoon täytäntöönpanotoimista luopuminen toistaiseksi. Näin muotoiltuna säännöksen oikeusvaikutuksia voidaan pitää selvinä, koska sana luopuminen kuvaa yksiselitteisesti sitä, että täytäntöönpanotoimia ei jatketa ja sana toistaiseksi sitä, että kyse ei ole lopullisesta luopumisesta tai raukeamisesta.

Oikeusministeriö ehdottaa siten, että säännöstä muutettaisiin seuraavasti:

21 §

Täytäntöönpanotoimista~~en~~ luopuminen toistaiseksi ~~lepäämään jättäminen~~

Oikeusrekisterikeskus saa luopua toistaiseksi ~~jättää~~ tässä luvussa tarkoitetuista~~t~~ täytäntöönpanotoimista~~et~~ ~~lepäämään~~, jos:

1) saatava on enintään 10 euroa; tai

2) saatava on enintään 500 euroa ja on kulunut yli viisi vuotta saatavan täytäntöönpanokelpoiseksi tulemisesta.

Sakon muuntorangaistuksen määräämismenettely (3 luku)

Apulaisprofessori Tatu Hyttinen katsoi, että muuntorangaistuksen määräämismenettelyä tulisi uudistaa laajemmin. Joko niin, että sakko muunnetaan jo alkuperäisen tuomion yhteydessä tai niin, että muuntoasiat käsitellään kirjallisesti.

Syyttäjälaitos katsoi, että muuntorangaistusmenettelyn vaihtoehtoisilla toteuttamistavoilla kuten kirjallisella käsittelyllä saavutettaisiin resurssisäästöjä kenenkään oikeusturvan kärsimättä.

Tuomioistuinvirasto kritisoi sitä, ettei esityksessä ehdoteta muuntorangaistusmenettelyn laajempaa yksinkertaistamista.

Oikeusministeriö toteaa, että kyseisiä ehdotuksia on arvioitu esityksen valmistelun aikana ja asiaa on käsitelty hallituksen esityksessä.

Kuten hallituksen esityksessä ja lakivaliokunnan kuulemisissa on todettu, muuntorangaistusmenettelyn digitalisoimisella saavutetaan menettelyn olennaisimmat resurssisäästöt. Tuomioistuimessa tapahtuvasta muuntomenettelystä luopumisella tai sen muuttamisella kirjalliseksi käsittelyksi ei saavuteta huomattavia lisäsäästöjä. Kun lisäksi otetaan huomioon näihin ehdotuksiin liittyvät perustuslailliset kysymykset ja perintämenettelyn tehokkuuteen liittyvät kysymykset, oikeusministeriö ei pidä perusteltuna muuttaa ehdotettuja säännöksiä.

Oikeusministeriö kuitenkin toteaa, että tietojärjestelmän käyttöönoton jälkeen viranomaisten resurssienkäyttöä on syytä seurata. Saadun kokemuksen perusteella on myöhemmin mahdollista arvioida, voitaisiinko esimerkiksi kirjalliseen käsittelyyn siirtymisellä edelleen pienentää menettelyyn käytettävää työmäärää. On kuitenkin huomattava, että tällöin kirjallisen käsittelyn tulisi olla mahdollista maksuvelvollisen suostumuksesta riippumatta.

Asian käsittely tuomioistuimessa (30 §)

Apulaisprofessori Tatu Hyttinen katsoi, että muuntorangaistuksen ratkaisukokoonpanon rajoittaminen vain yhden tuomarin kokoonpanoon olisi prosessioikeuden sääntelyn systematiikan vastaista.

Oikeusministeriö toteaa, että sakon täytäntöönpanosta annetussa laissa säädetään useista poikkeuksista tavanomaiseen rikosasian oikeudenkäyntiin. Menettely ei siten monilta osiltaan vastaa yleistä sääntelyä tai prosessioikeuden systematiikkaa, koska kyse on hyvin summaarisesta menettelystä. Onkin perusteltua, että menettely on tavanomaista rikosasiaa kevyempi sellaisilta osin, joissa oikeusturvavaatimukset eivät edellytä rikosasian käsittelysäännösten noudattamista.

Käytännössä muuntorangaistusasiat käsitellään aina yhden tuomarin kokoonpanossa ja muista rikosasioista erillisessä istunnossa. Yksittäisen muuntorangaistusasian siirtäminen laajempaan kokoonpanoon ei ole perusteltua, kun otetaan huomioon muuntoasian laatu ja tarkoituksenmukainen tuomioistuimen resurssien käyttö.

Edellä mainituista syistä oikeusministeriö pitää perusteltuna ehdotettua sääntelyä.

Professori Linna piti tarpeellisena varmistaa, että käräjänotaarin toimivaltasäännökset ovat riittävät muuntorangaistusasioiden käsittelyyn.

Oikeusministeriö toteaa, että tuomioistuinharjoittelusta annetun lain 15 §:n 1 momentin 4 kohdan nojalla käräjänotaari on toimivaltainen sakon muuntorangaistusasioissa. Sääntely on siten tältä osin ajantasaista.

Muuntorangaistuksen täytäntöönpanoon ryhtyminen (36 §)

Apulaisprofessori Tatu Hyttinen piti tarpeellisena huolehtia Rikosseuraamuslaitoksen resurssoinnista, kun muuntorangaistuksen täytäntöönpanotehtäviä siirtyy sille.

Oikeusministeriö toteaa, että Rikosseuraamuslaitoksen osalta muutos nykyiseen on se, että Oikeusrekisterikeskus lähettää muuntotuomiot suoraan sille täytäntöönpantaviksi. Työmäärällisesti keskei-

nen muutos koskee sitä, että Rikosseuraamuslaitoksen täytyy etsintäkuuluttaa valtaosa muuntorangaistukseen tuomituista. Etsintäkuulutuksia on tehtävä joitakin tuhansia vuosittain. Ehdotetut lainmuutokset eivät vaikuta muuntorangaistusta suorittamaan tulevien vankien määrään, joten tältä osin ne eivät lisää tai vähennä Rikosseuraamuslaitoksen työtä.

Kuten esityksessä on todettu, muutokset toteutetaan tietojärjestelmäautomaation avulla, jolloin henkilötyön määrä jää hyvin vähäiseksi. Rikosseuraamuslaitokselta esityksen valmistelua varten saatujen tietojen perusteella tiedossa ei ole seikkoja, jotka vaarantaisivat tietojärjestelmätoteutuksen onnistumisen.

Näin ollen oikeusministeriö katsoo, etteivät nyt käsiteltävänä olevasta esityksestä aiheutuvat muutokset edellytä muutoksia Rikosseuraamuslaitoksen määrärahoihin.

Menettämisseuraamusten täytäntöönpano (4 luku)

Viranomaisten tehtävänjako (38 a §)

Professori Linna katsoi, että Ulosottolaitoksen täytäntöönpanovastuulle kuuluvat omaisuuserät tulisi yksilöidä täsmällisemmin viittaamalla niitä koskeviin säännöksiin, kuten maakaareen ja autokiinnityslakiin.

Oikeusministeriö pitää ehdotettua sääntelymuotoilua riittävän täsmällisenä. Mainittujen omaisuuserien kiinnityskelpoisuudesta on säädetty professori Linnankin mainitsemissa laeissa. Esimerkiksi autokiinnityslain 1 §:ssä on säädetty niistä kyseisessä laissa auton käsitteen piiriin kuuluvista kulkuneuvoista, joita kyseisen lain nojalla on mahdollista kiinnittää (Liikenteen turvallisuusviraston pitämään rekisteriin kirjattu: kuorma-auto ja linja-auto, kuorma-autoon kytkettäväksi hyväksytty perävaunu; sekä erikoisauto, traktori, moottorityökone ja moottorikäyttöinen laite). Sääntelyn perusteella ei siten voi muodostua epäselvyyttä siitä, mitkä kiinnityskelpoiset esineet kuuluvat Ulosottolaitoksen täytäntöönpantaviksi, joten nimenomaisille lakiviittauksille ei ole tarvetta.

Käytännössäkin epäselvyyden mahdollisuutta vähentää se, että pääsääntöisesti kyse on sellaisista esineistä, joiden takavarikosta on jo esitutkinnan aikana tehty merkintä mainittuihin kiinnittämistä koskeviin rekistereihin.

Ulosottokaaren soveltaminen (38 a §:n 3 momentti)

Ulosottolaitos kiinnitti huomiota siihen, että ehdotetut säännökset menettämisseuraamusten täytäntöönpanosta ovat osin päällekkäisiä ulosottokaaren kanssa. Lisäksi esitys johtaisi rahaksimuutoissa asianosaisten kannalta tarpeettomaan ja kalliiseen oikeudenkäyntiin.

Professori Linna katsoi, että Ulosottolaitoksen täytäntöönpanotehtävissä tulisi soveltaa soveltuvin osin ulosottokaarta. Esimerkiksi kiinteistön myynnistä on ulosottokaaressa kattavat säännökset toisin kuin ehdotetussa sakon täytäntöönpanosta annetussa laissa. Erityisesti menettelyssä tulisi noudattaa ulosottokaaren 4 luvun 14 §:n säännöksiä keinotekoisista järjestelyistä. Jos muiden viranomaisten täytäntöön panemassa asiassa tulisi tällainen tilanne, voitaisiin täytäntöönpano siirtää Ulosottolaitokselle.

Oikeusministeriö toteaa, että esitystä valmisteltaessa on perusteellisesti arvioitu kysymystä sakon täytäntöönpanosta annetun lain ja ulosottokaaren suhteesta.

Menettämisseuraamuksen täytäntöönpano tapahtuu erillään ulosottomenettelystä ja siinä on kyse vain yksittäisen menetetyksi tuomitun esineen myynnistä tai muista täytäntöönpanotoimista. Näin ollen menettelyssä ei valtaosin ole tarvetta soveltaa ulosottokaaren sääntelyä, vaan se on huomattavasti yksinkertaisempaa.

Toiseksi säännökset soveltuvat Ulosottolaitoksen lisäksi myös esitutkintaviranomaisten täytäntöönpanotehtäviin.

Näistä syistä on päädytty ratkaisuun, että menettämisseuraamuksen täytäntöönpanossa tarvittavat säännökset lisätään sakon täytäntöönpanosta annettuun lakiin ja kaikki täytäntöönpanoviranomaiset soveltavat samoja säännöksiä. Näin menettely on yhtenäistä riippumatta siitä, mikä viranomainen huolehtii täytäntöönpanosta.

Kuitenkin ehdotetussa 38 §:n 3 momentissa on huomioitu se, että eräissä Ulosottolaitoksen vastuulle kuuluvissa täytäntöönpanotilanteissa voi olla tarpeen soveltaa ulosottokaaren säännöksiä. Tämä koskee esimerkiksi kiinteistöjen täytäntöönpanotoimia. Ehdotetun sääntelyn nojalla sovelletaan siten pääsääntönä sakon täytäntöönpanosta annetun lain säännöksiä ja tarvittaessa niitä täydentävänä sääntelynä ulosottokaaren säännöksiä.

Oikeusministeriö ei myöskään pidä ehdotettua sääntelyratkaisua käytännön soveltajalle ongelmallisena. Säännösten perusteella on selvää, mitä säännöksiä täytäntöönpanotoimissa noudatetaan eikä säännösten sisältö Ulosottolaitoksenkaan kannalta olennaisella tavalla poikkea ulosottokaaresta.

Oikeusministeriö ei näin ollen pidä lausunnoissa ehdotettuja muutoksia perusteltuina.

Oikeusministeriö ei pidä perusteltuna myöskään professori Linnan ehdottamaa sääntelyratkaisua, jossa täytäntöönpano siirtyisi esitutkintaviranomaisilta Ulosottolaitokselle keinotekoisten omaisuusjärjestelyjen selvittämiseksi. Menettämisseuraamuksen täytäntöönpanon luonteen vuoksi ei ole perusteltua, että täytäntöönpanotehtäviä siirrettäisiin kesken täytäntöönpanon viranomaiselta toiselle. Menettelyn selkeyden vuoksi on perustelluinta, että täytäntöönpanon aloittanut viranomainen huolehtii sen loppuun saakka.

Panttioikeuden haltijan asema (45 a §)

Professori Linna katsoi, ettei ehdotettu 1. lakiehdotuksen 45 a § riittävästi turvaa panttioikeuden haltijan asemaa. Kuten edellä on todettu, professori Linna katsoi, että panttioikeuksien käsittelyssä tulisi noudattaa ulosottokaaren 4 luvun 14 §:ää. Myös Ulosottolaitos piti menettelyä maksuvelvolliselle kalliina.

Oikeusministeriö toteaa, että 1. lakiehdotuksen 45 a § vastaa asiasisällöltään ulosottokaaren 4 luvun 14 §:ää. Ehdotettu säännös edellyttää panttioikeuksien selvittämistä vastaavalla tavalla kuin ulosot-

tokaaren säännöskin. Koska kyse on hallinnollisesta täytäntöönpanomenettelystä, tulee asiaan osallisia kuulla menettelyssä. Ehdotetun pykälän 3 momentti sisältää lisäksi säännökset oikeusturvakeinoista, jos täytäntöönpanosta huolehtiva viranomainen katsoo, että vakuusjärjestely on keinotekoinen.

Näin ollen oikeusministeriö katsoo, että sääntelyssä turvataan panttioikeuden haltijan asema vastaavalla tavalla kuin ulosottokaaren säännöksessäkin. Sääntelyä ei ole perusteltua muuttaa. Lisäksi oikeusministeriö huomauttaa, että kysymys vakuusoikeuksista johtaa oikeudenkäyntiin vain sellaisissa tilanteissa, joissa täytäntöönpanoviranomainen pitää järjestelyä keinotekoisena. Nykyisinkin tällaiset kysymykset selvitetään tuomioistuimessa, joten ehdotettu sääntely ei tässä suhteessa muuta maksuvelvollisen asemaa.

Etsintätoimivaltuudet (43b, 43 c ja 43 d §)

Eduskunnan oikeusasiamies katsoi, ettei menetetyksi tuomitun esineen etsimiselle kotirauhan piiristä ole vastaavia perusteita kuin etsintätoimille ulosottomenettelyssä. Myös sivullisen kotirauhan piiriin kohdistuvan etsinnän hyväksyttävyys perusoikeuksien rajoitusedellytysten ja perustuslain 10 §:n kannalta jää epäselväksi. Säännösten soveltamisedellytyksiä ei myöskään ole sidottu välttämättömyyteen.

Oikeusasiamies ei pitänyt vakuuttavana myöskään ehdotetun 43 d §:n hyväksyttävyyttä perustuslain kannalta. Oikeusasiamies piti säännöstä myös epätäsmällisenä sen suhteen ketkä virkamiehet voivat käyttää voimakeinoja ja millaisia voimakeinoja voidaan käyttää.

Professori Mäenpää ja apulaisprofessori Hyttinen puolestaan pitivät asiaa koskevissa lisäselvityksissään ehdotettuja säännöksiä perustuslaillisesti ongelmattomina.

Oikeusministeriö viittaa hallituksen esityksessä esitettyyn ja valiokunnan kuulemisissa todettuun sekä professori Mäenpään ja apulaisprofessori Hyttisen lausunnoissa todettuun.

Mainittujen huomioiden perusteella oikeusministeriö ei pidä perusteltuna muuttaa ehdotettujen säännösten sisältöä eduskunnan oikeusasiamiehen lausunnon perusteella.

Oikeusministeriö ei myöskään pidä epäselvänä, kehen säännöksissä tarkoitetulla täytäntöönpanotehtävää suorittavalla virkamiehellä viitataan. Lain 38 a §:ssä määritellään, minkä viranomaisen täytäntöönpanovastuulle menettämisseuraamuksen täytäntöönpano kulloinkin kuuluu. Kyseistä viranomaista koskevan organisaatiosääntelyn perusteella puolestaan määräytyy, kenen yksittäisen virkamiehen tehtäviin täytäntöönpano kuuluu.

Poliisihallitus kiinnitti huomiota siihen, että tulisiko menettämisseuraamuksen kohteena olevan esineen etsimiseen henkilön kotirauhan piiristä liittää menettelyllisiä oikeusturvatakeita. Poliisihallitus viittasi lausunnossaan korkeimman oikeuden ratkaisuun KKO:2019:92, jossa oli kyse ampuma-aselain nojalla henkilön kotiin tehdystä etsinnästä ampuma-aseiden etsimiseksi. KKO rinnasti kyseisessä tapauksessa etsinnän luonteeltaan pakkokeinolaissa tarkoitettuun kotietsintään ja katsoi, että henkilöllä oli oikeus saattaa etsinnän laillisuus tuomioistuimen tutkittavaksi.

Oikeusministeriö toteaa, että 1. lakiehdotuksen 43 a §:n nojalla esineen haltuun ottaminen on kirjattava. Tämä kattaa myös tarvittavien etsintätoimien kirjaamisen. Laissa on myös täsmällisesti säädetty etsintätoimien edellytyksistä ja niiden viimesijaisuudesta suhteessa siihen, että henkilö luovuttaa esineen itse täytäntöönpanoviranomaiselle.

Oikeusministeriö katsoo, että 1. lakiehdotuksen 43 b §:ssä tarkoitettu menetetyksi tuomitun esineen etsiminen henkilön kotirauhan piiristä eroaa luonteeltaan Poliisihallituksen lausunnossa viitatusta tapauksesta, jossa korkein oikeus rinnasti etsinnän luonteeltaan pakkokeinolaissa tarkoitettuun kotietsintään.

Ehdotetussa sääntelyssä kyse on yksinomaan kyseisen esineen etsimisestä ja esineen menettäminen perustuu tuomioistuimen ratkaisuun. Oikeusministeriön käsityksen mukaan tilanne rinnastuu luonteeltaan lähinnä poliisilain 2 luvun 6 ja 6 a §:ssä tarkoitettuihin kotirauhan piiriin kohdistuviin etsintätoimiin pikemminkin kuin pakkokeinolaissa tarkoitettuun kotietsintään. Poliisilain säännökset on hyväksytty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 67/2010 vp ja PeVL 11/2017 vp), eikä niihin lainsäädännössä sisälly erityistä oikeusturvasääntelyä. Näin ollen oikeusministeriö ei pidä perusteltuna lisätä ehdotettuun sääntelyyn ehdotettua laajempia menettelyllisiä oikeusturvatakeita.

Ulosottokaari (lakiehdotus 3.)

Professori Linna ei pitänyt perusteltuna sitä, että ulosottokaareen lisätään säännös ulosmittauksen raukeamisesta, jos omaisuus on tuomittu menetetyksi valtiolle. Tämä vaikuttaa muiden ulosmittausvelkojien esimerkiksi panttioikeuksien ja elatusavun saajien asemaan. *Ulosottolaitos* puolestaan piti säännöstä perusteltuna.

Oikeusministeriö toteaa, että esityksen valmistelun aikana on arvioitu professori Linnan esittämää kysymystä. Kuten esityksestä käy ilmi, valmistelussa päädyttiin ratkaisuun, että valtiolle menetetyksi tuomittu omaisuus ei voi olla ulosmittauksen kohteena. Tämä on perusteltua, koska omaisuus ei enää tällöin kuulu velallisen varallisuuspiiriin, vaan valtiolle. Tällöin ei ole perusteltua, että omaisuutta käytetään velallisen muiden velkojen maksamiseen etenkin, kun otetaan huomioon, että kyse on rikoksen vuoksi menetetyksi tuomitusta omaisuudesta.

Lisäksi on todettava, että 1. lakiehdotuksen 45 a §:ssä on säännökset pantti- ja vakuusoikeuksien huomioimisesta tällaisessa tilanteessa. Panttioikeuden haltijan asema on siten näissä tilanteissa suojattu.

Oikeusministeriö ei pidä perusteltuna muuttaa esitystä tältä osin.

Pakkokeinolain muutostarpeet

Ulosottolaitos katsoi, että pakkokeinolakiin tulisi lisätä säännös siitä, ettei takavarikoitua omaisuutta, joka on tuomittava menetetyksi, voitaisi ulosmitattuna myydä ennen kuin turvaamistoimi on lakannut.

Professori Linna kysyi, miten menetellään, jos menetetyksi tuomittu omaisuus on ulosmitattu sinä aikana, kun se on takavarikoitu esitutkinnan, syyteharkinnan ja oikeudenkäynnin aikana. Lainsäädäntö ei estä takavarikoidun omaisuuden ulosmittausta.

Tulli katsoi, että Oikeusrekisterikeskukselle tilitettävästä myyntitulosta tulisi voida vähentää säilytyskulut myös takavarikon ajalta eikä pelkästään menettämisseuraamuksen täytäntöönpanon ajalta.

Oikeusministeriö toteaa, että esityksessä on tarkasteltu vain sakon täytäntöönpanosta annetun lain säännöksiä menetetyksi jo tuomitun omaisuuden täytäntöönpanosta. Esitystä valmisteltaessa ei ole arvioitu pakkokeinolain mahdollisia muutostarpeita, koska takavarikkovaihe poikkeaa monilta osin jo menetetyksi tuomitun omaisuuden täytäntöönpanosta. Takavarikon aikaisia ulosmittaustoimia ja säilytyskuluihin liittyviä mahdollisia muutostarpeita tulisikin arvioida erikseen pakkokeinolain säännösten näkökulmasta. Tällaista tarkastelua on mahdollista tehdä pakkokeinolain muutostarpeita arvioivissa hankkeissa. Nyt käsiteltävän esityksen yhteydessä oikeusministeriö ei pidä perusteltuna tehdä lainmuutoksia tältä osin.

Lainsäädäntöhankkeen ja tietojärjestelmähankkeen yhteensovittaminen

Syyttäjälaitos piti tärkeänä, että sakon muuntorangaistusmenettelyn tietojärjestelmätoteutus toteutetaan. Syyttäjälaitos arvioi, että siitä aiheutuu Syyttäjälaitokselle noin 100 000 euron kustannukset.

Tuomioistuinvirasto kiinnitti huomiota siihen, että muuntorangaistusmenettelyn tietojärjestelmätoteutuksesta aiheutuu sille merkittäviä kustannuksia. Tietojärjestelmätoteutus tulisi toteuttaa mahdollisimman yksinkertaisesti.

Pirkanmaan käräjäoikeus piti tärkeänä, että käyttöönotettava tietojärjestelmä on käyttöönotettaessa toimintavarma ja käytettävyydeltään toimiva.

Oikeusministeriö toteaa, että viranomaisten kesken on parhaillaan käynnissä erillinen hanke, jossa sovitaan muuntomenettelyn digitalisoimiseksi tarvittavasta tietojärjestelmätoteutuksesta. Oikeusrekisterikeskuksesta saatujen tietojen perusteella suunnitelman on tarkoitus valmistua tämän kevään aikana.

Näin ollen oikeusministeriö pitää ennenaikaisena pohtia kysymystä siitä, miten tietojärjestelmätoteutus tulee onnistumaan. Kysymys tietojärjestelmätoteutuksen käytännön ratkaisuista ei ylipäänsä liity nyt käsiteltävänä olevien lainmuutosten sisältöön.

Oikeusrekisterikeskuksen täytäntöönpanotietojärjestelmän ja siihen liittyvien muiden tietojärjestelmien rahoituksesta on päätetty erikseen, eikä niihin tämän esityksen yhteydessä ole pidetty tarpeellisena esittää lisärahoitusta. Tietojärjestelmätoteutus tapahtuu siten viranomaisille tietojärjestelmien kehittämiseen jo varatun rahoituksen puitteissa.

Oikeusministeriö osallistuu Oikeusrekisterikeskuksen tietojärjestelmähankkeen ohjausryhmään ja ennen lakien voimaantuloa ministeriössä pyritään osaltaan huolehtimaan siitä, että tarvittavat tietojärjestelmätoteutukset saadaan onnistuneesti valmiiksi.

Lakitekniset huomiot

Tulli kiinnitti huomiota siihen, että tullilain 80 §:n 4 momentissa tulisi viitata myös lain 82 §:n 3 momenttiin vastaavasti kuin sakon täytäntöönpanosta annetun lain 38 a §:ssä.

Oikeusministeriö pitää täsmennystä perusteltuna. Sekä tullilain 80 §:n 4 momentissa että sakon täytäntöönpanosta annetun lain 38 a §:ssä tulisi viitata myös tullilain 82 §:n 3 momenttiin.

Oikeusministeriö ehdottaa siten, että 4. lakiehdotuksen 80 §:ää muutettaisiin seuraavasti:

80 §

Tullihuutokaupalla tai muulla tavoin myytävät tavarat

Tulli myy julkisella tullihuutokaupalla tavaran, joka on:
1) luovutettu valtiolle;
2) väliaikaisesti varastoitu ja jota ei ole asetettu tullimenettelyyn tai jälleenviety koodeksin 149 artiklassa säädetyssä määräajassa;
3) tullivalvonnassa ja jota ei voida luovuttaa koodeksin 198 artiklan 1 kohdan b alakohdassa mainitusta syystä;
4) jätetty noutamatta kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun Tulli on tehnyt päätöksen tavaran luovutuksesta vapaaseen liikkeeseen;
5) jäänyt lainvoimaisen päätöksen nojalla Tullin haltuun.

— —

Menettämisseuraamuksen täytäntöönpanosta säädetään sakon täytäntöönpanosta annetussa laissa (672/2002). Menetetyksi tuomitun esineen täytäntöönpanossa sovelletaan lisäksi tämän pykälän 2 momenttia ja tämän lain 82 §:n 3 momenttia ja 84 §:ää.

Eduskunnan oikeusasiamies kiinnitti huomiota siihen, että 1. lakiehdotuksen 36 §:ssä viitataan virheellisesti lain 7 §:ään, vaikka siinä on tarkoitus viitata lain 6 §:ään.

Oikeusministeriö toteaa, että 1. lakiehdotuksen 36 §:n 1 momentin viittaus lain 7 §:ään on virheellinen ja se tulisi korjata viittaukseksi 6 §:ään:

36 §

Muuntorangaistuksen täytäntöönpanoon ryhtyminen

Kun muuntorangaistuksen määräämistä koskeva ratkaisu on tullut lainvoimaiseksi tai on pantavissa täytäntöön kuten lainvoimainen tuomio, Oikeusrekisterikeskuksen on lähetettävä maksuvelvolliselle ilmoitus muuntorangaistuksesta noudattaen, mitä 6 ~~7~~ §:ssä säädetään maksukehotuksesta. Ennen jäljempänä 2 momentissa tarkoitettua muuntorangaistuksen täytäntöönpanoon ryhtymistä Oikeusrekisterikeskus voi myöntää maksuvelvolliselle maksuaikaa enintään kuusi kuukautta noudattaen, mitä 15–17 §:ssä säädetään.

Oikeusrekisterikeskuksen on ilman aiheetonta viivästystä haettava Rikosseuraamuslaitokselta muuntorangaistuksen täytäntöönpanoa, jos maksuvelvollinen ei täytä maksuvelvollisuutta kokonaisuudessaan 1 momentissa tarkoitetussa ilmoituksessa asetetussa määräajassa tai mainitun momentin nojalla myönnetyn maksuajan kuluessa. Oikeusrekisterikeskuksen on kehotettava maksuvelvollista ottamaan yhteyttä Rikosseuraamuslaitokseen muuntorangaistuksen täytäntöön panemiseksi. Rikosseuraamuslaitoksen on ryhdyttävä muuntorangaistuksen täytäntöönpanoon noudattaen, mitä vankeuslain 2 luvussa säädetään.

Jos Oikeusrekisterikeskus on hakenut muuntorangaistuksen täytäntöönpanoa Rikosseuraamuslaitokselta, sen on palautettava osittain suoritettu maksu maksuvelvolliselle. Palauttamisesta säädetään 22 §:ssä. Palautettavalle rahamäärälle ei kuitenkaan makseta mainitussa pykälässä tarkoitettua korkoa.

Oikeusministeriö toteaa lisäksi, että konfiskaatiodirektiivin täytäntöönpanon valmistelun aikana on havaittu, että rikoslain 17 luvun 23 a §:n 2 momentissa viitataan lakiehdotuksessa kumottavaksi ehdotettuun rikoslain 10 luvun 11 §:n 3 momenttiin, jonka sisältö osin muutettuna siirretään sakon täytäntöönpanosta annetun lain 45 a §:ään. Näin ollen viittaus kumottavaan lainkohtaan tulisi korjata viittaukseksi sakon täytäntöönpanosta annettuun lakiin. Selvyyden vuoksi myös momentin viimeiseen virkkeeseen tulisi lisätä viittaus sakon täytäntöönpanosta annettuun lakiin. Muutokset tulisi tehdä myös lakiehdotuksen johtolauseeseen.

Näin ollen oikeusministeriö ehdottaa, että 2. lakiehdotusta täydennettäisiin seuraavasti:

Laki

rikoslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan rikoslain (39/1889) 10 luvun 11 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on laissa 356/2016, sekä
muutetaan 2 a luvun 7 §, 10 luvun 7 §, 17 luvun 23 a §:n 2 ja 3 momentti ja 32 luvun 12 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat 2 a luvun 7 § laissa 550/1999, 10 luvun 7 § laissa 875/2001, 17 luvun 23 a §:n 2 ja 3 momentti laissa 14/2011 ja 32 luvun 12 §:n 1 momentti laissa 187/2012, seuraavasti:

17 luku

Rikoksista yleistä järjestystä vastaan

23 a §

Eläinsuojelurikokseen liittyvä menettämisseuraamus

— — — —